

תרגול החברה הישראלית

חידה ושמה ש"ס/פלד

פלד מדבר על ש"ס, זהו פרק מתוך ספר "חידה ושמה ש"ס", הוא מסתקרן מסוד ההצלחה שלה והעובדה שמדובר במפלגה המצליחה לרכז סביבה קבוצה מזוהה אתנית ואלמנט נוסף הוא שהדגל המאחד את המצביעים שלה הוא הדגל החרדי דתי. בכדי להתמודד ולהסביר את סוד הצלחתה ואת סוד התנהלותה הוא פונה לשני תיאורטיקנים:

1. אן סוידלר – תיאורטיקנית של תרבות, התרבות משמשת כארגו כלים מתוכו אנו בוחרים אסטרטגיות לפעולה, כשאנחנו חושבים על אופציות לפעולה אנו לא בוחרים אותן מתוך ארגו ריק, לכולנו יש ארגו תרבותי שתוחם מה אפשרי ומה בלתי אפשרי. ארגו הכלים שלנו מכיל כלים רבים ומעניין לראות מדוע אנו בוחרים בדבר זה ולא באחר. בארגו הכלים של ש"ס נמצאת האופציה לפעולה מעמדית ולפעולה אתנית.

2. הכטר – מודל חלוקת עבודה תרבותית – פותח בקונטקסט האנגלי על הדינאמיקה שמתפתחת בין הקבוצה האנגלית הדומיננטית לקבוצות הפריפריאליות, הקלטיות. המודל מתאר מערכת ריבודית בה ישנן קבוצות חברתיות אתניות שמפוזרות על פני עיסוקים שונים, הפיזור אופקי – הבדלים בין המקצועות – ואנכי – היוקרה של המקצוע, ההיררכיה של המקצועות. הוא מתווכח עם גישות מודרניזציה שתולות את הפיזור הזה בתכונות התרבותיות של הקבוצות הללו, קבוצות מסוימות מגיעות לתפקידים איכותיים כיון שיש להם מאפיין אינהרנטי שמאפשר להם להגיע רק לרמה מסוימת. הכטר טוען כי ההבדלים אינם נובעים מהתרבות עצמה, האופן שבו הקבוצות הדומיננטיות משתמשות כדי להצדיק ולתת לגיטימציה למיקומן. ההבדלים מובנים ולא טבועים, המציאות מראה מתאם בין קבוצות אתניות לבין עיסוקים, גישת המודרניזציה תסביר את זה בכך שזה משהו שטבוע בקבוצות אך הכטר טוען שזה תלוי בעיתוי בו הקבוצות הללו נפגשו עם התיעוש, הקבוצות שכן מצליחות לייצר דומיננטיות משתמשות במתאם הזה, ברטוריקה התרבותית כדי להצדיק את הריבוד וההיררכיה. ככל שיש לנו מתאם חזק יותר בין אתניות לבין העיסוק/המיקום המעמדי אז תהיה לנו יותר הצדקה של תמונת המצב הזו באמצעים תרבותיים. מצד שני התנגדות של הקבוצות הפריפריאליות תהיה מנוסחת סביב סולידריות אתנית.

פלד טוען שהמודל של הכטר שמיש אך חסרים בו שני אלמנטים:

1. פריפריאליות למחצה – המודל של הכטר הוא דיכוטומי שמדבר על קבוצה דומיננטית וקבוצות פריפריאליות ולמעשה המבנה הריבוי בישראל הוא פירמידה משולשת – עד שנות ה-80 שיש בו זיקה בין מעמד לאתניות האשכנזים בראש. פלד טוען שהמזרחיים הינם קבוצה פריפריאלית למחצה כיון שתחתיה יש קבוצות כפיפות יותר ולכן יש להוסיף אלמנט זה למודל של הכטר.

2. המודל של הכטר כשהוא מדבר על קבוצות אתניות הוא מדבר עליהן כהומוגניות מעמדית, יש מתאם גבוה בין קבוצה אתנית לבין מיקום מעמדי. אצל המזרחיים חלק לא מבוטל נמצאים במעמד הביניים ולכן אין אחידות והמודל של הכטר לא מאפשר לו להתמודד עם זה – שברי מעמד. טענתו המרכזית היא ששורשי תחושת הקיפוח המזרחית אינם נעוצים בראש ובראשונה בקשיי הסתגלות תרבותיים אלא בדחיקתם הכלכלית והחברתית לשולי החברה הישראלית. לכן הצבעתם אינה נובעת ממניעים תרבותיים אלא כתגובת נגד לאידיאולוגיה שייצרה את הקיפוח הכלכלי והחברתי ממנו הם סובלים. הוא בונה את הטיעון במעבר הפרקים, בפרק הראשון הוא מראה לנו שיש חלוקת עבודה תרבותית בישראל, הוא מספק נתונים לגבי עיסוקים, השכלה, שירות בצבא וכו' בכדי להראות ששתי הקבוצות האתניות הללו נמצאות במקומות שונים ושיש חלוקת עבודה. אלמנט נוסף אליו הוא מתייחס הוא עיירות הפיתוח – שורשי ההצבעה אינם מעצם המזרחיות, הוא חוזר ומראה את הגיוון שהכטר מחמיץ, הוא מראה לנו שיש שונות בתוך המזרחיים, יש קבוצות מזרחיות שכן משתייכות למעמד הביניים ואינן מצביעות לש"ס. בפרק השני הוא מראה לנו את התהליך עליו דיברנו של הנצחה ושעתוק של המערכת הריבודית באמצעות תפיסות לגבי הבדלים תרבותיים הוא מראה קטגוריות תרבותיות בהן השתמשו כדי להבנות את ההבדלים ולהציגם כטבעיים. הוא מדבר על קטגוריות כמו – פועלים טבעיים, התימנים לבין הפועלים האידיאולוגיים, החלוצים. הקבוצה הדומיננטית השתמשה וייצרה את ההבחנה הזו כדי להצדיק את הדומיננטיות שלה. ההבחנה בין חלוצים, מהגרים ועולים היא דוגמא נוספת, מדובר באנשים שהגיעו לישראל אבל המינוח שנבחר להשתמש מייחס ערך רודף לכל אחד מהם, למהגרים יש ערך סימבולי נמוך ביותר. המושגים הללו הם של איזנשטט כסוציולוג שמראה עד כמה הסוציולוגיה הייתה כלי בידי הממסד הדומיננטי כדי להצדיק את תמונת המציאות הקיימת.

פרק ג' הוא עוסק במאפייני הפוליטיקה המזרחית והוא טוען שבמשך שנים רבות לא הייתה הצבעה או התארגנות פוליטית על בסיס אתני בישראל. בישראל לא הייתה לגיטימציה להתארגנות פוליטית על בסיס אתני. בתקופת היישוב כן התקיימות המפלגות הדתיות אך כיון שהיה רצון לשמור על קונצנזוס ביישוב ולא הייתה סמכות אמיתית לתקף מה לגיטימי ומה לא. המפלגות האתניות, העדתיות הולכות ונעלמות מקום

המדינה ואלו שממשיכות להתקיים לא מצליחות לגייס תמיכה אלקטוראלית משמעותית מה שמעורר מבחינת פלד תהייה כיון ש% המזרחיים גדל לאחר קום המדינה והיינו מצפים לראות יותר פעילות על רקע אתני ובוודאי אם נבחן דרך המודל של הכטר, אך לא נצפות תגובות בדלניות אתניות. ב77 ההצבעה לליכוד התגלתה כמייצרת מציאות כלכלית ותרבותית שפוגעת ומקפחת את השכבות החלשות. ב84 מופיעות שתי מפלגות חדשות, תנועות דתיות פוליטיות – ש"ס וכך, שתיהן שונות זו מזו אך שיעור ההצבעה לשתיהן היה גבוה בקרב עיירות הפיתוח – אוכלוסיה מקופחת מבחינה כלכלית חברתית ויש בה שיעור מזרחיים גבוה. פלד מנסה לבחון מדוע המפלגות הללו מצליחות לעורר תמיכה זו בקרב מזרחיים ממצב כלכלי נמוך, הוא טוען ששתי המפלגות מצליחות לייצר זהות יהודית, אצל כך הזהות היהודית נוצרת כאנטי תזה לזהות הפלסטינית שהם מדירים, דרך רעיון הטרנספר הם יוצרים זהות פלסטינית שחוצה גבולות, זה לא משנה אם הם תושבי ישראל או לא, כאלטרנטיבה לזהות הפלסטינית הם יוצרים זהות יהודית – שאינה אתנית בדלנית, אלו לא מפלגות מזרחיות, הן שתיהן נותנות פתח לייצוג אוכלוסיות שמודרו על רקע כלכלי וחברתי אך ללא הקרקע האתנית. הן לא מייצרות מסר מעמדי או אתני, לא נראה קואליציה בין המזרחיים לפלסטינים שלכאורה יכלו ליצור כזו על בסיס מעמדי. ש"ס מייצרת זהות יהודית מהמקום הדתי חרדי. פלד אומר שהמזרחיים תמיד טענו כנגד הממסד הציוני שדי בכך שהם יהודים בכדי להיכלל בחברה, להיות שותפים שווים בה. המפלגות שמבליטות את הפן היהודי קוסמות למזרחיים כיון שהן נותנות לגיטימציה להזדהות שמבוססת אך ורק על בסיס היהדות.

פלד טוען שכשכך נפסלת קולותיה מתפזרים בש"ס ואגודת ישראל, שתי מפלגות חרדיות, הם לא הולכים למפלגות ימניות לאומניות. תבונתה היא שהיא לא ניתבה את התסכול של הבוחרים שלה נגד המרכיב האשכנזי אלא נגד המרכיב החילוני, הדוגל במודרניזציה מה שמאפשר להם לספק לתומכיה עקרון אינטגרטיבי ולא בדלני. אם הממסד הציוני ביקש לשלול את היהדות והיה חילוני אז ש"ס מנסה להגדיר אותה מחדש.